

Pápež Pius XII. a povojnová Európa

Beáta Katrebová Blehová

23. marca 2021 ✝ Cirkev

Pápež Pius XII. zohral pri kreovaní povojnovej Európy osobitnú úlohu, pretože bol presvedčený, že nová kresťanská Európa musí mať nevyhnutne aj duchovný rozmer. V období II. svetovej vojny nikdy nezdieľal prehnaný optimizmus amerického prezidenta Roosevelta o reformovateľnosti sovietskeho komunistického systému a komunistickú ideológiu vnímal ako podobne veľké zlo ako ideológiu nacistickú. Využil preto každú príležitosť, aby varoval západných diplomatov pred slepou vierou voči uisteniam Stalina, ako aj pred príliš tesnou spoluprácou s Moskvou na úkor teritoriálnych a politických ústupkov. Upozorňoval západné mocnosti, aby mali na pamäti čo najrýchlejšie ukončenie vojny. Po vyhlásení bezpodmienečnej kapitulácie angloamerickými mocnosťami v Casablance v januári 1943, s ktorou pápež zásadne nesúhlasil, boli nádeje na skorý mier ako aj alternatívne plány stredoeurópskych kresťanských federácií definitívne pochované. Od druhej polovice roka 1944 sa reálna hrozba sovietyzácie a infiltrácie komunizmu do Európy stávali čoraz reálnejšími.

Po skončení vojny Pius XII. s veľkými obavami sledoval rozpínanie boľševického „nového islamu“ z Východu a rovnako aj marxistickú sekularizáciu na Západe. Komunistickú ideológiu chápal v duchu encykliky Pia XI. *Divini Redemptoris* ako vo svojej podstate zvrátené zlo a zápas s komunizmom vnímal v eschatologickom duchu ako „apokalyptický zápas so Zlom“. Bol presvedčený, že ani demokratický Západ neuskutočnil kresťanský poriadok ako základ ľudských práv a v rysujúcom sa bipolárnom svete sa zásadne dištancoval od oboch blokov. Kľúčovou nebola otázka príslušnosti k jednému z blokov, ale otázka „aliancie s Kristom“, ktorú v známom vianočnom posolstve z decembra 1947 formuloval: *Byť s Kristom alebo proti Kristovi, to je celá otázka.*

Pápež sa však napriek bezvýhradnému antikomunistickému postojovi nikdy nepovažoval za súčasť západnej protisovietskej „križiackej výpravy“, ktorú s veľkou vehementnosťou presadzoval nový americký prezident Harry Truman. Truman v tomto zmysle napísal Piovi XII. niekoľko listov a vyslal do Vatikánu osobného splnomocneného zástupcu, diplomata Myrona Taylora. Misia amerického diplomata trvala až do roku 1951 a jeho snahy smerovali k zapojeniu všetkých významných kresťanských cirkví do spoločného zápasu proti sovietskemu komunizmu. Problémom Trumanovej predstavy o zapojení kresťanov do tohto „apokalyptického zápasu“ bolo, že si nedostatočne uvedomoval rozpory vo vnútri kresťanských cirkví, predovšetkým medzi Katolíckou cirkvou a protestantmi. V lete 1951, keď sa rysovala spoločná deklarácia o situácii vo svete, ktorá mala osloviť kresťanov za železnou oponou, táto dlho plánovaná iniciatíva stroskotala na konflikte medzi Rímom a protestantskými cirkvami ohľadom vyhlásenia dogmy o Nanebovzatí Panny Márie, ktorú protestantský svet prijal s veľkou nevôľou.

Pius XII. bol veľkým podporovateľom integračných procesov povojnovej Európy za predpokladu, že budú vychádzať z kresťanských zásad, a to predovšetkým katolíckej sociálnej náuky a v nej obsiahnutých princípov solidarity, prirodzeného práva a dôstojnosti ľudskej osobnosti. Bol presvedčený, že zjednocujúca

sa Európa nemá tvoriť akýsi nadnárodný superštát, ale má vychádzať zo syntézy národných identít a transnacionálnej solidarity založenej nie na ekonomických a politických záujmoch, ale zohľadňujúcej kresťanského ducha podľa motta: *alebo bude Európa kresťanská alebo nebude vôbec*.

Citlivo vnímal nemeckú otázku, ktorú považoval za kľúčovú pre zachovanie dlhodobej stability a mieru v Európe. Odmietal princíp kolektívnej viny Nemcov a zdôrazňoval prínos katolíckeho odporu voči totalite národných socialistov v období Tretej ríše. Pozitívne sa vyslovil o prijatí Marshallovho plánu pre obnovu Európy, zároveň však zdôraznil, že obnova musí byť cieľom na dosiahnutie nezávislosti Európy a nesmie byť zneužitá ako inštrument proti rozpínavosti Sovietskeho zväzu. Pápež pozitívne vnímal aj vznik Európskeho spoločenstva uhlia a ocele v roku 1951, ako aj založenie Európskeho hospodárskeho spoločenstva v roku 1957.

Pius XII. podporoval vznik a pôsobenie kresťanskodemokratických politických strán a ich integráciu do vyšších nadnárodných skupín. Tými bolo federalistické hnutie kresťansko-demokratických strán, skupín a osobností založené v roku 1947 pod nie príliš obsažným názvom *Nouvelles Equipes Internationales* (NEI, v preklade niečo ako nové medzinárodné skupiny), ktoré pôsobilo ako európske fórum pre výmenu názorov, širokú spoluprácu a uplatňovanie kresťansko-demokratického politického programu. Prezidentom NEI bol od založenia Belgičan August De Schryver a generálnym tajomníkom sa stal francúzsky minister a člen vedenia Republikánsko-ľudového hnutia vo Francúzsku Robert Bichet. Na pravidelných kongresoch NEI sa spravidla zúčastňovali poprední kresťanskí demokrati akými boli Alcide de Gasperi, Konrad Adenauer, francúzski republikánski politici Robert Bichet, Georges Bidault a Robert Schuman, ako aj rakúsky politik ľudovej strany Felix Hurdes.

Niektorých kongresov sa zúčastnili aj vedúci predstavitelia Slovenskej národnej rady v zahraničí pod vedením Karola Sidora, ktorý v exile podľa vzoru talianskej *Democrazia Cristiana*, či francúzskeho ľudovo-demokratického hnutia *Mouvement républicain populaire* založil stranu s názvom Slovenská kresťanská demokracia. Sidor sa spolu s bývalým diplomatom Jozefom Mikušom, ktorý od roku 1948 žil v parížskom exile a neskôr v USA, usiloval o jej prijatie do spomínaného hnutia. Programovo aj štrukturálne boli NEI úzko späté s princípom federalizmu a pričínili sa o budovanie zjednotenej Európy na báze kresťanských zásad, ako aj na princípe rovnoprávnosti všetkých európskych národov. Týmto spôsobom boli dvere NEI otvorené aj malým stredoeurópskym národom, Slovákov nevynímajúc.

Pius XII. s veľkou láskou sledoval a podporoval medzinárodné katolícke študentské hnutie Pax Romana, ktoré vzniklo ako nadnárodná organizácia vysokoškolských katolíckych študentských zväzov ešte v medzivojnovom období. Jednému z najmohutnejších kongresov Pax Romany v povojnovom období konanom v holandskom Amsterdame v auguste 1948 venoval prejav na ústrednú tému kongresu o spolupráci na Kristovom Vykupiteľskom diele. V prejave pápež žiadal katolíckych intelektuálov, aby vniesli do aktuálneho zápasu jasnosť rozumového poznávania a každý podľa svojho povolania bol účastný na Vykupiteľskom diele. Riadnym členom Pax Romany bolo aj v povojnovom exile obnovené Združenie slovenských katolíckych študentov v zahraničí, v ktorom v cudzom svete našli zázemie slovenskí študenti pozbavení vlasti, pretože v obnovenom Československu s „ľudovodemokratickým“ a neskôr komunistickým režimom namiereným najmä proti slovenským katolíkom nevideli pre seba žiadnu budúcnosť. Vplyv duchovnej autority pápeža Pia XII. a jeho učenia zhmotneného v encyklikách, prejavoch a príhovoroch boli pre duchovné smerovanie organizácie kľúčové.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/papez-pius-xii-a-povojnova-europa/>